

Restauratie van de St.Janskerk te Zutphen

Sinds de zomer van 2001 is de Nieuwstads- of St.Janskerk te Zutphen aan de noord- en oostzijde in steigers gehuld. De restauratie van het gebouw ligt goed op koers. Hoog tijd om te berichten omtrent de stand van zaken.

Geschiedenis

De wijk Nieuwstad heeft vanaf de stichting door graaf Otto II van Gelre rond het midden van de 13de eeuw een eigen kerk gehad, de 'kerk van de Heilige Maagd Maria in de Nieuwstad', eerste vermelding in 1272.

De oudst zichtbare gedeelten van de kerk dateren uit het einde van de dertiende eeuw; de kerk bestond uit een éénbeukig schip met inwendige wandpijlers groot drie traveeën dat later is overwelfd en een smaller rechtgesloten koor van twee traveeën. De toren bestond oorspronkelijk uit drie geledingen, welke in 1439 werden verhoogd met de bovenste twee geledingen. De algemene stijkenmerken van het ontstane bouwwerk toont de invloed van de Rijnlandse en Westfaalse cultuurstroming, ontstaan door de economische en culturele banden met dit gebied.

Omstreeks 1455 werd het driehoekig gesloten koor gebouwd, dat in 1459 wordt gewijdt. Toen zullen ook de gebrandschilderde ramen zijn aangebracht waarvan de resten enkele jaren geleden bij een belangwekkende opgraving aan de overzijde van de Dieserstraat werden teruggevonden. Tevens is de kerk toen van een dakruiter voorzien. Rond 1485 volgt een uitbreiding van de kerk aan de zuidzijde, eerst met de drie westelijke vakken, kort daarop gevolgd met een vierde vak. Op deze wijze ontstond een tweebeukige hallenkerk. Omstreeks

1530 werd de kerk nogmaals uitgebreid, nu aan de noordzijde, eveneens met vier traveeën, waarvan in het derde travee de doorgang naar het kerkhof werd aangebracht. In de eerste helft van de zestiende eeuw zijn beide zijbeuken nogmaals doch niet gelijktijdig met een vijfde vak verlengd.

De geschiedenis schrijft het jaar 1606 als de torenspits door brand wordt getroffen. De schade is niet geheel duidelijk, maar de herbouw is spoedig ter hand genomen in de vorm zoals wij die nu kennen. Na de franse revolutie volgde in 1809 toewijzing van de Nieuwstadskerk

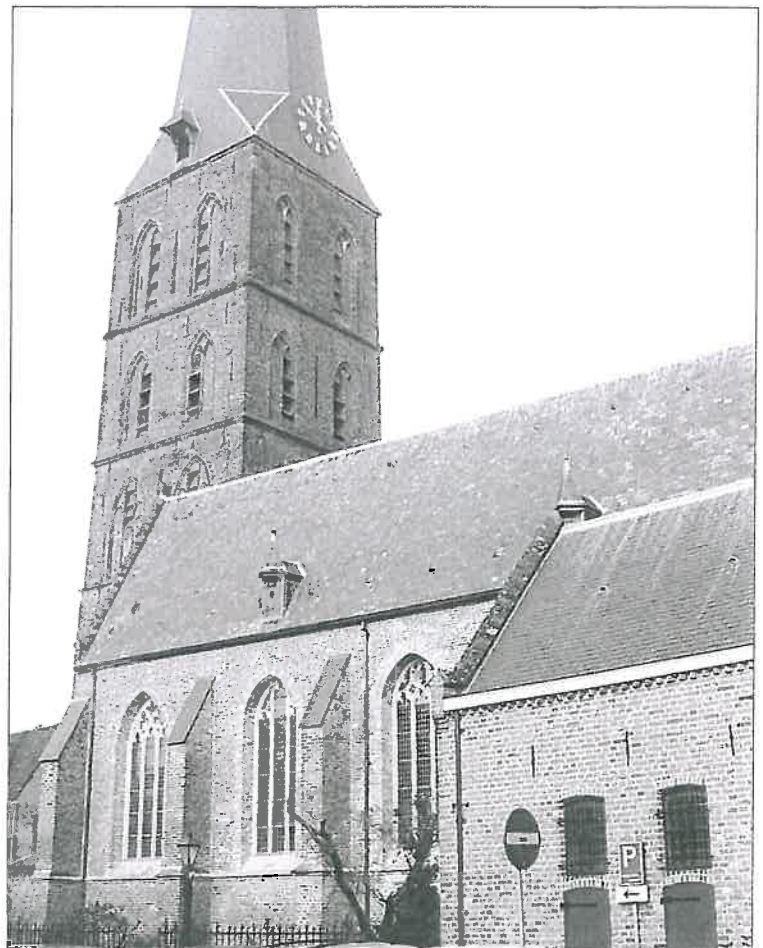

Foto: J. Smit - gemeente Zutphen

In dit nummer:

- Restauratie St.Janskerk
- Nep mag
- Resultaten recent bouw historisch onderzoek
- Oude Wand 53 huis 't Klompje
- Een kerstgeschenk voor de gemeente Zutphen
- Monumentennieuws
- Monumentenwacht wint gouden medaille
- Nieuwe naam Nieuwsbrief Monumentenzorg

aan de katholieken, die het gebouw in 1816 wederom in gebruik namen met als patroon Johannes de Doper, met verwijzing naar de in de zuidelijke torenmuur ingemetselde Johanneschotel.

In 1874 werd een nieuwe sacristie gebouwd. Vervolgens worden nog talrijke bouwkundige aanpassingen

uitgevoerd, zoals het bouwen van een groot zuidportaal aan het eerste travee (1904), een neogotische doopkapel aan de noordzijde (1911), beschildering van het interieur tussen 1907 en 1913, een restauratie o.l.v. W. ter Riele tussen de jaren 1927 en 1929, waarbij de sacristie werd vernieuwd, evenals het portaal van de zuidbeuk.

In het begin van de jaren vijftig werd het gehele interieur met een grauwe verflaag bedekt, nadat een lambrisering en diverse gedeelten van de kolommen waren afgetimmerd met hardboard.

Restauratie

In maart 1981 wordt een aanvang gemaakt met de restauratie van de torenspits, romp en de kappen van de kerk. Dit werk wordt uitgevoerd onder leiding van architect D. Wijma te Velp. Op 1 juni 1983 wordt de eerste fase van dit werk afgerond. In de periode 1983 tot en met 1990 worden er geen restauratiewerkzaamheden aan de kerk verricht.

Vanaf 1990 tot 1996 vindt herstel van de zuiderzijbeuk en de bijgebouwen plaats.

Om de continuïteit van het gebruik van de kerk te waarborgen werd besloten de restauratie in afgeronde fasen op te delen. In de noorderbeuk werd een tijdelijke sacristie worden gebouwd. Nadat het constructieve herstel aan wanden, gewelven en kolommen werd voltooid, kon een bijzondere bestemming worden gegeven aan de inmiddels herontdekte grafkelder van de familie Tengnagel, ten onrechte vaak als gildekelder bestempeld. Als columbarium zal deze oude kelder een nieuwe waardige bestemming verkrijgen na het voltooiën van de restauratie.

Het herstel van de sacristie omvat o.a. vloeren, wanden, bestaande deuren, kozijnen, alsmede het inrichten van de zolder tot berging en c.v.-ruimte van zowel de nieuw in te brengen installaties van kerk en sacristie.

De kleurige afwerking van de zuiderbeuk wordt in overeenstemming met de gevonden afwerking opnieuw aangebracht; op de gewelfribben wordt de manchetschilderingen geconserveerd. Een belangrijke vondst, de restanten van vroeg 16e eeuwse muur- en gewelfschilderingen met de voorstelling van een zogenaamde Christus Majestas in de meest oostelijke travee van de zuiderbeuk, werd geconserveerd.

Foto: J. Smit -
gemeente Zutphen

Nadat de zuiderzijbeuk werd voltooid en feestelijk in gebruik is genomen, kon eind november 1996 worden doorgestart met het werk aan de middenbeuk en de torenhal. Daartoe werd het orgel gedemonteerd en naar de orgelmakerswerkplaats van de gebr. Reil te Heerde overgebracht.

In de aangegeven periode worden vloeren, wanden, de kolommen tussen noorderbeuk en midden-schip alsmede de gewelven hersteld. De gewelven van de middenbeuk zijn in het verleden "hersteld" door de tufstenen ribben deels terug te hakken en op te vullen met rondhout en kippengaas, waarover een in profiel gebracht peerkraalprofiel werd gestuct; besloten werd de nog te handhaven delen van de gewelfribben te versterken met een r.v.s. langwapening en een natuursteenreparatiemortel; te zeer aangetaste delen, waarvan de constructieve waarde teniet was gedaan, werden vervangen in Romer tufsteen.

In de middenbeuk werd een deel van het oorspronkelijke 19e eeuwse meubilair opgesteld.

Het torenportaal is thans weer in volle omvang te aanschouwen; in de brede doorgang tussen kerk en toren is een aangepaste orgelgalerij geplaatst, waarbij gebruik is gemaakt van de bestaande 19e eeuwse onderdelen, kolommen en borstwering.

Boven in de toren hangen de vier middeleeuwse klokken: de grote of St. Nicolaasklok uit 1565 met een diameter van resp. 1466 mm. en een gewicht van ca. 2000 kg, de St. Bartholomeus uit 1462 met een diameter van 1048 mm. en ca. 550 kg zwaar, de 14de-eeuwse Mariaklok met een diameter van 983 mm en ten slotte de slagklok uit 1446 met een gewicht van 270 kg en een diameter van 71 cm. Bijzonder was het feit dat de Mariaklok na een afwezigheid van 400 jaar en vele omzwervingen weer terugkeerde op haar oude plek, waarmee het gelui van de St. Jan weer op volle sterkte kwam. Alle klokken werden voorzien van nieuwe luidassen en motoren; de 250 mm. lange scheur in de grote klok werd gelast, zodat nog voor

kerst 1998 genoten kon worden van de prachtige klanken van de hergestelde historische klokken.

In het jaar 2001 is zoals boven genoemd begonnen met de restauratie aan de noorderzijbeuk en het koor.

In het kader van de subsidieregeling voor grootschalige restauraties Brgr ("Kanjeregeling") werd het mogelijk de restauratie van de kerk opnieuw op te starten. De totale bouwsom inclusief de restauratie van het orgel sluit op € 2.5 mln. Naar verwachting kan de gehele kerk eind 2003 weer in gebruik worden genomen.

In afwijking van de kleurige afwerking van de midden- en zuiderzijbeuk kan in de noorderbeuk de 19e eeuwse polychromie van gewelven en delen van de wanden worden behouden. Tevens is het bouw-historisch onderzoek voor een deel uitgevoerd, zodat de ontstaansgeschiedenis van de kerk t.z.t. te boek kan worden gesteld.

Aansluitend op het herstel van de noorderbeuk volgt als sluitstuk van de restauratie het constructief herstel van het koor en herinrichting van het belangrijkste deel van de kerkruinte, het liturgisch centrum. Bij de restauratie van de middenbeuk werd hiervoor een aanzet gegeven door het aanbrengen van een nieuwe vloer in het koor; de afwerking van de wanden en de invulling van de ramen zal geschieden nadat het bouwhistorisch onderzoek is afgerond. Bijzondere aandacht zal worden geschonken aan de invulling van de vensters van het koor. Door het toepassen van gebrandschilderd glas in dit deel van de kerk wordt niet alleen de importantie van het koor benadrukt, maar wordt tevens de lichtbalans in de gehele ruimte hersteld, waardoor de beleving van de eens zo grauwe St. Jan letterlijk in een ander daglicht komt te staan.

Wim Wensink

Nep mag

Mijn vrouw en ik liepen onlangs met een vriendenpaar de voordeur uit van de 'Vesting Bronsbergen' en ik uitte mijn afgrijzen (sorry Henk) over de nepruinemuur. Het is in elk geval eerlijke nep: niemand zal denken dat deze echt oud is, zei ik. Ik kreeg nauwelijks bijval van mijn gezelschap. We besloten in de stad te gaan kijken wat het verschil is met echt oude muren. Vanaf de Martinetsingel liepen we langs de stadsmuur met zijn nepspitsbogen. De Walburgkerk had duidelijk muren met heel ander kleuren, zowel de steen als de voeg. Trots liet ik ze ook nog even de onlangs prachtig gerestaureerde Schelpenkoepel zien. "Dat vind ik nou kitsch" zie mijn vriend. "Ja, wel kitscherig eigenlijk", beaamde zijn vriendin. Om herkenning te voorkomen, laat ik hun namen maar achterwege. Ontnoedigd liep ik verder, terwijl we verder twistten over mooi en lelijk. We maakten een slag om het nieuwe gemeentehuis; bewondering alom. Ik hield mijn gezelschap staande in de Lange Hofstraat en wees op de gevelwand en vroeg: "Raad eens, welke van deze gevels is nep?" Niemand raadde het nota bene. Ik doceerde: "Toegegeven het is knap nageemaakt, maar het is nr 10."

De gevelsteen is nep, een nepdeuromranding, een nep-snijraam en een rijk geornamenteerde nepkroonlijst. Het heeft nooit aan die gevel gezeten. En die toeristen maar met open mond omhoog kijken. Ze worden bedonderd waar ze bij staan!"

"Nou ehh... ik vind het toch wel knap gedaan", was het commentaar. "Ja, het past toch leuk in de straat", zei een ander. Ik voelde me een mislukte leraar. We liepen maar weer richting auto.

Nep mag kennelijk. Zo lang het maar niet over geld of de liefde gaat, willen mensen graag bedrogen worden.

Cornelis.

Monumentenzorg in Zutphen: resultaten recent bouwhistorisch onderzoek

Beukerstraat 71
Foto: J. Smit -
gemeente Zutphen

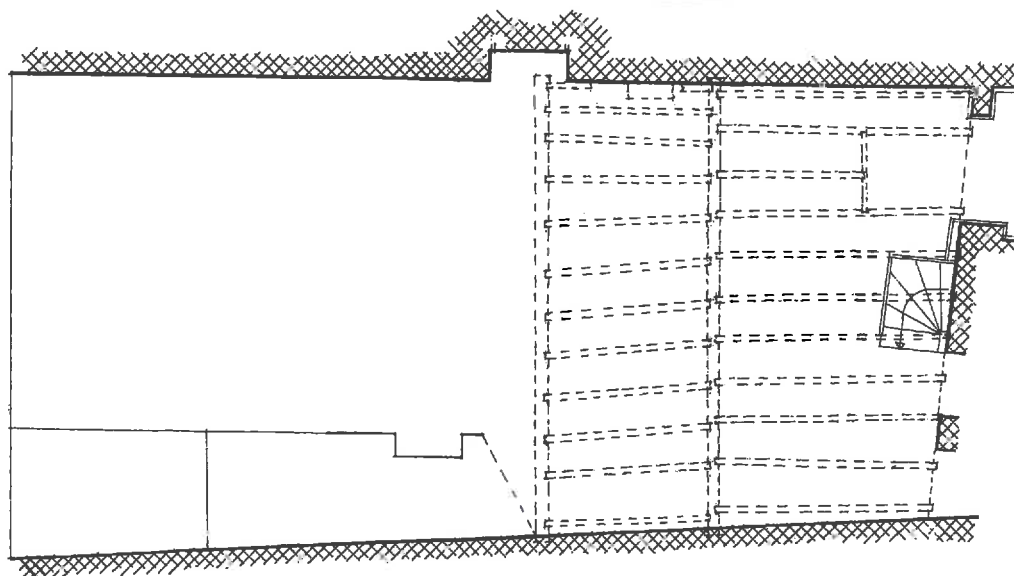
- In de afgelopen periode zijn bij bezoeken aan panden diverse interessante vondsten gedaan. Een aantal wordt hier over het voetlicht gebracht. Zo is in het pand Beukerstraat 71 (rijksmonument) een insteekverdieping met een samengestelde balklaag aangetroffen, blijkt Heukestraat 16 een gaaf casco van rond 1600 te hebben met een vrijwel ongewijzigde zijgevel met rookkanaal en wordt een 19de-eeuws koetshuis in De Hoven geres-taureerd.

Beukerstraat 71

Het pand Beukerstraat 71 is een éénlaags pand met zolder achter een eenvoudige witgepleisterde klokgevel uit de tweede helft van de 18de eeuw. Het heeft een hoge begane grond met direct daarboven de kapconstructie. Deze is niet bezocht. Aan de achterzijde is in de 18de of vroege 19de eeuw een tweelaags huisje met kap aangebouwd. Mogelijk is dit gelijktijdig met het vernieuwen van de voorgevel gebeurd.

Documentatie tekening van de begane grond van Beukerstraat 71. De balklaag van de insteek is met onderbroken lijn weergegeven. Tek.: E. Mattheij.

Tijdens een verbouwing van het interieur op de begane grond kwam de balklaag van de insteek (= tussenverdieping) in het zicht die, voordat

hij weer achter een gipsplafond verdween, is gedocumenteerd. De balklaag is vervaardigd van eikenhout en zeer waarschijnlijk vóór 1650 ingebracht. Tussen 1860 en 1880 (datering op stilistische gronden) is aan de voorzijde van de insteekverdieping een pui met glas ingebracht, die zorgde voor een afscheiding tussen de hoofdruimte en de insteek. Deze binnenpui maakte deel uit van een omvangrijke verbouwing van de winkelruimte, waarbij ook de pui aan de straat werd gemoderniseerd. De aanwezigheid van de insteek doet vermoeden dat deze mogelijk uit dezelfde bouwfase stamt als de verdiepingsbalklaag zo'n 4,50 meter hoog boven de begane grond. De winkelpui is in 1927 vernieuwd

en in die vorm tot op heden in grote lijnen bewaard gebleven.

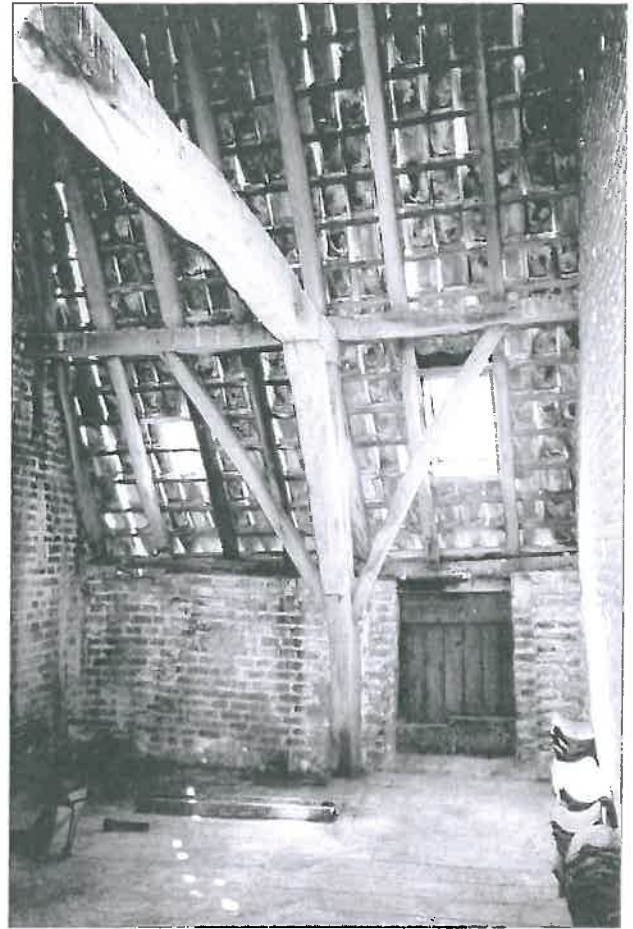
Heukestraat 16

Dit pand, een onopvallend pakhuis in een zijstraat van de Korte Hofstraat herbergt een gave eikenhouten kap. Het pand is uitvoerig bouwhistorisch onderzocht, een meer uitgebreid artikel verschijnt binnenkort. In dit verband volgt daarom een korte beschrijving.

Het huis is de rechterhelft van een huis dat rond 1600, is gebouwd ter vervanging van een ouder gebouw. Mogelijk is sprake geweest van een ingrijpende verbouwing.

Het dubbelhuis is gebouwd in baksteen met de nok evenwijdig aan de straat en heeft in oorspronkelijke toestand een hoge begane grond gehad met een zolder. Twee eiken dekbalkgebinten ondersteunden in de oorspronkelijke situatie een sporenkap van het zelfde materiaal. Het huis is reeds in een vroeg stadium gesplitst door middel van een vakwerkwand. Deze is op begane grondniveau nog aanwezig.

Opvallend is de hoge bouwhistorische gaafheid van het rechterdeel van het pand (nummer 16). Grote wijzigingen in het casco van dat deel van het huis hebben zich sinds de bouw niet voorgedaan, dit in tegenstelling tot de linkerhelft, nummer 18 (na omnummering van de straat in 1988 kreeg dat deel als adres Heukestraat 20). Daar zijn in het verleden de balklagen vernieuwd en de verdiepingshoogten gewijzigd. Ook is in nummer 18 op zolder het aldaar aanwezige gebint verdwenen. Belangwekkend is de rechterzijgevel van nummer 16. Deze is nooit verstoord, waardoor kortelingsgaten en metselwerk nog uit de eerste bouw fase stammen. Ook de metselspecie, waarmee vol en zat werd gemetseld en die vervolgens recht is afgestreeken, is nog authentiek en zichtbaar; de muur is in het verleden nooit gepleisterd. Gelijk met het metselen van de muur is een rookkanaal opgetrokken. Is deze op de begane grond nog geheel in de dikte van de muur ingelaten, op zolderniveau wordt deze zichtbaar door het op twee niveau's verjongen van de

muur. Op de begane grond zijn sporen van een bijbehorende forse schouw gevonden zodat het pand in eerste instantie (ook) voor bewoning zal zijn bedoeld. In de zestiende eeuw wordt het huis enkele malen als schuur genoemd, waarna het in 1604, of kort ervoor, blijkbaar nieuw is opgetrokken danwel ingrijpend is verbouwd, want er wordt in de transporten gesproken over een "huisplaats, nu tot schuur opgetimmerd". Recent dendrochronologisch onderzoek heeft deze mededeling bevestigd. Het hout dat voor de kapconstructie is gebruikt heeft als veldatum exact 1600.

▲ Foto boven:
De zolder met kap van Heukestraat 16.
J.S. Krijnen - gemeente Zutphen

Achterhoven 123

Dit pand in de Zutphense wijk De Hoven wordt momenteel met gemeentelijke subsidie gerestaureerd. Het is gebouwd als koetshuis van de Villa Bellevue, later Schoonzicht geheten. Deze villa is in de tweede helft van de 18de eeuw gebouwd als buiten van een rijke Zutphense familie. Mogelijk is toen gelijktijdig het koetshuis tot stand gekomen. Het koetshuis is in de tweede helft van de 19de eeuw verbouwd, danwel herbouwd in de vorm die het nu nog heeft. Aangezien de villa vanaf

◀ Foto links:
Heukestraat 16
J. Smit - gemeente Zutphen

Achterhoven 123,
tijdens restauratie.
Foto: J. Smit -
gemeente Zutphen

▲ het begin van de 20ste eeuw niet meer door één gezin werd bewoond en werd gesplitst in meerdere woningen, was ook de noodzaak van een bij een villa behorend koetshuis komen te vervallen. Het stalgedeelte van het koetshuis, het rechterdeel van het pand, is toen verbouwd tot woning. Mogelijk is toen ook een algehele verbouwing van de straatgevel en het interieur doorgevoerd. Villa Schoonzicht liep bij de bevrijding van Zutphen in april 1945 zware oorlogsschade op en is in 1947 gesloopt. Omdat het pand in zekere

Spitaalstraat 67.
Foto: J. Smit -
gemeente Zutphen

zin op de dijk was gebouwd, is bij de sloop de rooilijn aangepast en rechtgetrokken. Bij rioleringswerkzaamheden zijn onlangs delen van de fundering van de villa kortstondig in het zicht geweest¹. Het bij de villa behorende stuk grond was reeds voor de oorlog voor een deel verkaveld en bebouwd. Dit proces kreeg na de oorlog een vervolg, zodat momenteel van de oorspronkelijke opzet van het gebied met villa en bijbehorend koetshuis op een ruim stuk grond slechts het oude koetshuis en enkele restanten van de vroegere tuinmuur zijn overgebleven².

Het koetshuis ging een periode van verwaarlozing en leegstand tegemoet en toen enkele jaren geleden de laatste bewoner overleed, leek sloop niet lang meer op zich te laten wachten. Het tij werd gekeerd doordat op initiatief van de lokale buurtvereniging het pand werd geïnventariseerd en het de status "beeldbepalend pand" kreeg. Daarmee was de mogelijkheid gecreëerd om restauratie van het pand gedeeltelijk door de gemeente te laten subsidiëren. Dit heeft voor de huidige eigenaar de doorslag gegeven om het pand te verwerven en te kiezen voor behoud en restauratie. Daarbij komt dat de gemeente voorwaarden kan stellen aan de uitvoering. Ondanks het feit dat er geen sprake is van een gemeentelijk of rijksmonument is er daardoor wel sprake van enige bescherming en kan gesteld worden

dat een voor De Hoven markant pand van de ondergang is gered.

Spitaalstraat 67

Op initiatief van de bewoner is onlangs door de Werkgroep Bouwhistorie Zutphen en ondergetekende het pand Spitaalstraat 67 bezocht. Aanleiding daartoe was de aanwezigheid van een hijswiel met bijbehorend rad, die buiten op het platte dak van de keukenuitbouw lagen te verkommeren.

Het huis is in hoofdopzet een één-laags pand met kelder en kap. Het is het middelste van drie huizen van min of meer gelijke opzet onder één dak, voorzien van een kap met de nokrichting evenwijdig aan de straat.

Aan de achterzijde bevindt zich ter breedte van de nummers 65 en 67 een achterhuis van twee bouwlagen met een kap parallel aan de kap van het hoofdhuis. De hoge begane grond is voorzien van een insteekverdieping.

Naar aanleiding van het bezoek was het mogelijk om een beknopte bouwgeschiedenis op te stellen: Het huis Spitaalstraat 67 is samen met de nummers 65 en 69 in één bouwcampagne tot stand gekomen. Gezien de vanaf de straat zichtbare, gemetselde rechterzijgevel van nummer 69, de eiken kapconstructie met krommers en gehakte telmerken en niet te vergeten de twee jaartalankers in de voorgevel lijkt een datering in het tweede kwart van de 17de eeuw voor de hand te liggen. Het jaar 1616 moet echter niet worden uitgesloten.⁰

Gezien de constructieve kenmerken van de vakwerkwand is het zeer denkbaar dat deze al in de bouwtijd is opgetrokken, met andere woorden: het pand is zeer waarschijnlijk al bij de bouw in drie verschillende huizen verdeeld geweest.

Spitaalstraat 67 is mogelijk in de loop van de 18e of 19e eeuw van een dakkapel en hijsradinstallatie voorzien. Toen zal ook de in de weg zittende windschoor zijn verwijderd. De assteunen voor het rad zijn nog aanwezig. Het rad zelf ligt buiten op het platte dak van de keukenuitbouw.

Tussen 1890 en 1910 (stilistisch bepaald, kadastraal onderzoek zou hieromtrent meer uitsluitsel kun-

nen geven) is het huis samen met nummer 65 voorzien van een achterhuis parallel aan het hoofdhuis. Dit achterhuis is nog goed bewaard gebleven. Vermoedelijk gelijktijdig is ook de huidige vensterindeling in de voorgevel tot stand gekomen en is de zoldervloer ca. 50cm hoger gelegd. Ten slotte is in de jaren 90 van de twintigste eeuw het pand verbouwd en gerenoveerd waarbij binnen en buiten diverse historiserende betimmeringen zijn aangebracht.

Lange Hofstraat 8

Dit witgepleisterde pand valt op door de amandelvormige raamroeden in het linkerraam op de eerste verdieping en het bovenlicht van de voordeur, een typisch stijlkenmerk uit de eerste helft van de 19de eeuw. Het pand is in het bezit van een fraaie kelder met vier kruisgewelven

op gordelbogen, die centraal door een middenkolom worden opgevangen en dateert uit het eerste kwart van de 17de eeuw³. In de voorgevel is een gevelsteen met het jaar 1567 en het opschrift "Den Blauwen Engell" aanwezig.

Tijdens recente interne verbouwingswerkzaamheden werden enkele verlaagde plafonds verwijderd, zodat een blik op de vrijgekomen balklagen kon worden geworpen. Daaruit bleek dat in samenhang met de voorgevel en een gewijzigde indeling de verdiepingsbalklaag waarschijnlijk in het eerste helft van de 19de eeuw moet zijn ingebracht. De enkelvoudige balklaag met consoles die de zoldervloer ondersteunt is ouder en moet net als de kelder uit ca. 1600-1625 dateren. Opvallend detail is het gebruikte bouw materiaal voor deze balklaag; grenen in tegenstelling tot eiken,

▲ Balken met consoles op de eerste verdieping.
Foto: J.S. Krijnen - gemeente Zutphen

dat in Zutphen toen nog zeer frequent voor balken en kapconstructies werd toegepast. De eiken kapconstructie van het huis dateert vermoedelijk ook uit de periode 1600-1625. De daksporen dateren vermoedelijk uit de tijd dat de voorgevel en verdiepingsbalklaag werden gewijzigd.

Het vermoeden bestaat dat Lange Hofstraat 8 tussen 1600 en 1625 is gebouwd als pand met kelder, hoge begane grond met insteek en een zolder. Deze opzet is in de eerste helft van de negentiende eeuw verlaten toen het pand een omvangrijke verbouwing onderging waarbij mogelijk de zoldervloer ca. een meter omhoog is gebracht zodat ruimte ontstond voor een volwaardige eerste verdieping. Dit is mogelijk een verklaring voor de aanwezigheid van fraaie consoles onder de zolderbalklaag in combinatie met de jongere eerste verdiepingsbalklaag die is voorzien van duivejagers op de hoeken.

Tot slot een mededeling over de prominente gevelsteen, die anders dan het jaartal ons wil laten geloven in de jaren 80 van de 20ste eeuw is geplaatst. Daarnaast heeft de naam "Den Blauwen Engell" geen betrekking op nummer 8, maar op Lange Hofstraat 12. Om de verwarring te completeren lijkt het jaartal 1567 willekeurig gekozen, want net als nummer 8 dateert ook nummer 12 in hoofdopzet uit het eerste kwart van de 17de eeuw.

Jeroen Krijnen

◀ Lange Hofstraat 8
Foto: J. Smit - gemeente Zutphen

- 1 Mondelinge mededeling M. Groothedde
- 2 J. Harenberg, Zutphen in oude ansichten. Deel 2, Zaltbommel 1977, 116; M. Prins-Schimmel, Bijlage bij inventarisatie [Achterhoven 123], juni 2002
- 3 Uit archiefonderzoek naar de rij huizen Lange Hofstraat 6 t/m 12 kwam als vermoedelijke bouwperiode 1610-1619 naar voren. Mondelinge mededeling M. Groothedde.

OUDE WAND 53

huis 't Klompje

Foto archeologie
gemeente Zutphen

De sectie Archeologie van de gemeente Zutphen raakte het afgelopen jaar betrokken bij graafwerkzaamheden in de kelder van het huis 't Klompje, Oude Wand 53. In 2000 en 2001 was eigenaar Ton Rutten druk doende om dit pandje te verbouwen tot een winkeltje en bovenwoning. Diverse vondsten in de kelder vormden de aanleiding tot een aantal bezoeken en de beschrijving van de vondsten. Het pand is tegen de stadsmuur aangebouwd die als oostmuur fungeert. In de noordmuur (zijde nr. 51) zijn de resten van een steunbeer aanwezig. De zuidmuur (zijde nr. 55) staat al ruim een meter ten zuiden van de volgende steunbeer. Deze steunbeer is als fundering onder de zuidelijke kelder aanwezig. De oostmuur is, zoals gezegd, de

stadsmuur zelf, maar in de loop van de tijd flink teruggekapt om ruimte te winnen. Het pandje lijkt op grond van het metselwerk en de balklagen in de 18e en 19e eeuw tot stand te zijn gekomen. In de 18e eeuw komt ook de naam van herberg 't Klompje' voor.

Op de kadastrale minuut van 1832 heeft het pandje reeds zijn huidige breedte.¹ Het pand heeft de breedte van anderhalve muurboog, wat ten opzichte van de middeleeuwse perceelsuitgifte niet logisch is. De middeleeuwse muurhuisjes waren meestal een muurboog breed, van het midden van de steunbeer naar het midden van de volgende en een boog als interieur. Oude Wand 49 en 51 hebben nog altijd deze breedte van een muurboog, wat op een gevelbreedte van twee vensterassen

neer komt. Oude Wand 53 (drie vensterassen) zou dus naar het zuiden een half perceeltje verbreed zijn. Hierop wijst ook een vondst in de zuidelijke kelder. Van de steunbeerfundering naar de zijmuur met nr. 55 is een beerputje gevonden met een vulling met vondstmateriaal uit de tweede helft van de vijftiende eeuw en het begin van de zestiende eeuw. De put loopt echter onder de zijmuur door naar Oude Wand 55, vermoedelijk tot aan de volgende steunbeer. Oude Wand 53-55, nu twee huizen, bestaat dus uit drie bogen, corresponderend met drie percelen rond 1500. Het middelste perceel is opgedoekt ten bate van de uitbreiding van beide andere huizen. De nieuwe woning-scheidende muur tussen 53 en 55 werd over de beerput van het opgedoekte pandje heen gebouwd. Bij die gelegenheid kreeg Oude Wand 53 twee kleine tongewelvenkeldertjes naast elkaar waarbij de helft van de beerput tot kelderdiepte werd gesloopt. Slechts de onderste halve meter met vondstmateriaal bleef onder de keldervloer behouden. Het vondstmateriaal bestaat uit een maigelein (een middeleeuwse glazen drinkbeker), roodbakkerie keramiek: een bakpan, kom, twee borden en twee olielampen. Verder een Langerwehe-steengoed kruikje, een fragment van een tweede, een Langerwehe 'spinpotje' en een spinklos (Langerwehe is een dorpje halweg Aken en Keulen waar in de late middeleeuwen veel keramiek geproduceerd werd), voorts wat botmateriaal van vis, gevogelte, kleine en grote zoogdieren.

Twee scherven van Siegburger proto-steengoed (Siegburg was ook een succesvol productiecentrum van keramiek tussen 1200 en 1600), gevonden in de ingraving van de stadsmuur, wijzen op de datering van de bouw van de muur omstreeks 1275-1300. Een bijzonder object werd onder de keldervloer van het noordelijke keldertje gevonden: een benen tuimelaar van een kruis-

Foto archeologie
gemeente Zutphen

boog, datering vermoedelijk 15e eeuw. In deze noordelijke kelder werd eveneens tussen de steunberen het restant van een beer- of afvalkuil gevonden uit de periode 1500 – 1550. Slechts drie objecten konden worden gereconstrueerd: een tonpot en een hoge steilwandige grape van witbakkend 'Hafner'-aardewerk (in Frechen of Keulen geproduceerd) en een roodbakkend kommetje met worstoor. De overige losse vondsten waren niet bijzonder en hebben een onduidelijke vondstcontext.

Al met al leverde dit kleine muurhuisje leuke vondsten op van wellicht een kruisboogschutter die omstreeks 1450 een van bogen van de stadsmuur bewoonde.

Meer over dit pand en de Oude Wand is te lezen en te zien op de website van de eigenaar Ton Rutten: www.oudewand.nl

Noordelijke kelder

Zuidelijke kelder

Noordelijke kelder

Zuidelijke kelder

TUIMELAAR

Materiaal: been

Functie: ontspanningsmechanisme van een kruisboog

Reparatie door middel van spijker

Datering: 15e eeuw

Diameter: 3,5 cm.

BORD OP STANDVINNEN

Materiaal: Roodbakkend aardewerk met loodglazuur

Herkomst: Nederlanden (Zutphen¹)

Datering: 1450 - 1525

Diameter 24 cm.

DRINKKANNETJE

Materiaal: steengoed met bruin gevlekte zoutglazuur

Herkomst: Langerwehe (halfweg tussen Aken en Keulen)

Datering: 1450 - 1525

Hoogte 13 cm.

BAKPAN MET STEEL EN SCHENKLIP

Materiaal: Roodbakkend aardewerk met loodglazuur

Herkomst: Nederlanden (Zutphen²)

Datering: 1450 - 1525

Diameter 23 cm.

SPINPOTJE

Materiaal: steengoed met bruin en grijs gevlekte zoutglazuur

Herkomst: Raeren of Langerwehe (halfweg tussen Aken en Keulen)

Functie: onbekend

Datering: 1450 - 1525

Hoogte 7.1 cm.

SPINKLOSJE

Materiaal: steengoed met grijze zoutglazuur

Herkomst: Langerwehe of Siegburg

Functie: tol voor spinnen van wol

Datering: 1450 - 1525

Diameter 2.5 cm.

1 Kad. Sectie F 1393

2 zie: J. Baart 1977, Opgravingen in Amsterdam. p.446-448.

Een kerstgeschenk voor de gemeente Zutphen.

Staatssecretaris C. van Leeuwen van Cultuur heeft Zutphen een kerstcadeautje gegeven: voor de restauratie van de Broederkerk heeft hij een zogenoemde kanjersubsidie toegekend van € 58.413,00. De bewindsman maakte dit woensdag 18 december j.l. bekend in de Pieterskerk in Leiden waar subsidies werden toegekend aan grootschalige (kanjers) restauratieprojecten.

In de toelichting wordt de nadruk gelegd op de herbestemming –gebruik als bibliotheek– van het

kerkgebouw. Medebepalend is dat de inrichting de monumentale waarde en de ruimtewerking van het interieur intact laat. De Broederkerk is een vroeg-gotische kerk van het in 1293 gestichte Dominicanen klooster.

Om verval van het monumentale gebouw te voorkomen heeft de gemeente in de afgelopen jaren de restauratie in verschillende fasen uitgevoerd en voorgefinancierd.

MONUMENTENNIEUWS

wijziging subsidieverordening

Met ingang van 1 september j.l. zijn de subsidies voor onderhoud en restauraties van monumenten en winkelpuiharmonisatie aangepast. De maximale subsidiebedragen zijn naar boven afgerond op logische Eurobedragen. Ook is aansluiting gezocht met de provinciale subsidies voor gemeentelijke monumenten.

Door de wijziging van de verordening is ook subsidie voor zonnblindes en het onderhoud daarvan mogelijk geworden. Deze subsidiemogelijkheid is echter inmiddels weer voorbij. Tot 1 januari j.l. konden daarvoor subsidieaanvragen doen. In de toekomst zullen B en W hiervoor wellicht opnieuw een subsidie-indieningstermijn hiervoor

vaststellen. Hiervoor kunt u zich nu al vast aanmelden.

Verder is het nu mogelijk geworden gesubsidieerd buitenschilderwerk in de winter te laten verrichten. Het pand dient dan wel te worden afgeschermd.

Voorlopig geen isolatieglas in monumenten

Volgens het gemeentelijk monumentenbeleid is het vervangen van enkel glas door isolatieglas, niet toegestaan, omdat het niet past in historische ramen. Overigens kunnen ook met achterzetbeglazing historische ramen isoleren. Maar ook deze oplossing heeft zo zijn nadelen.

Er zijn echter sinds kort nieuwe producten op de markt, die de nadelen van het gewone isolatieglas niet zouden hebben: dunner glas, smallere randen en isolatieglas dat is te plaatsen in oude ramen met stopverf. Althans die verwachting

is gewekt door de leveranciers. Bij twee restauraties heeft Monumentenzorg Zutphen samen met Monumentenzorg van de provincie Gelderland onlangs experimenten uitgevoerd met het Duitse "Brakelglas". De resultaten hiervan vallen tegen: Er wordt geen garantie gegeven op het glas. De glasranden zijn toch zo breed dat het glas toch niet blijkt te passen in bestaande raamspinningen en smalle raamroeden. Verder wordt de 'stopverf'-kit zo hard dat bij glasbreuk een heel nieuw raam moet worden gemaakt. De gemeente Zutphen wil

daarom voorlopig nog geen isolatieglas toestaan bij volgende restauratieprojecten. In samenwerking met provincie en leveranciers wordt wel verder gestudeerd op de mogelijkheid voor toepassing van andere nieuwe typen isolerende beglazing.

Maximale subsidie per pand			
	Rijksmonumenten	Gemeentelijke monumenten	Beeldbepalende panden
a. RESTAURATIE * - casco met woning(en): OF: casco zonder woning(en): EN: provinciale restauratie-subsidie (nooit meer dan de gemeentelijke subsidie):	: 40% van € 50.000,-- : 40% van € 38.000,-- : geen	: 40% van € 50.000,-- : 40% van € 38.000,-- : 20% van € 250.000,--*	: 40% van € 25.000,-- : 40% van € 18.000,-- : geen
Toeslag op a. b. WON.VERBETERING N.B. Voorwaarde is verbetering tot het niveau van het 'Bouwbesluit, nieuwe woningen'.	: 40% van € 5.000,-- per woonvertrek (max. 5x)	: 40% van € 5.000,-- per woonvertrek (max. 5x)	: 40% van € 5.000,-- per woonvertrek (max. 5x)
c. ONDERHOUD monumenten - per pand/perjaar: EN: provinciale onderhoudssubsidie: (aanvragen bij de gemeente)	: 20% van maximaal € 25.000,-- per pand : geen	: 20% van maximaal € 25.000,-- per pand : 20% van maximaal € 25.000,-- per pand*	: geen : geen
Herstel rieten daken:	: 20% van de kosten (in principe geldig voor alle rieten daken binnen de gemeente).		
d. Harmonisatie winkelpuizen:	: 40% van € 12.500,-- (in principe geldig voor het hele gebied van beschermd stadsgezicht).		

* De provinciale subsidie bedraagt nooit meer dan de gemeentelijke subsidie.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Johan Blanksma van de sectie Monumentenzorg tel. 587377 of 06 12525256.

Goedkope restauratiehypotheek: 1,1% rente

Sinds kort heeft het Nationaal Restauratiefonds voor belastingplichtige eigenaren van rijksmonumenten een nieuwe en aantrekkelijke vorm van financiële ondersteuning bij de restauratie van hun monument.

De hypotheek is niet verkrijgbaar

voor gemeentelijke monumenten en niet voor rijksmonumenten die in bezit zijn van een bedrijf of stichting. Het gaat ook niet om hypotheek voor de aanschaf van een rijksmonument. Een dergelijke hypotheek is alleen mogelijk in combinatie met aftrek

Inkomstenbelasting voor onderhoud van Rijksmonumenten. Voor meer informatie kunt u bellen met het NRE, telefoon 033 2539439 of via de websites: www.monumenten.nl en/ of www.restauratiefonds.nl.

Monumentenwacht wint gouden medaille op Europese Monumentenbeurs in Leipzig

Op 31 oktober jl. heeft de Federatie Monumentenwacht Nederland van een internationale vakjury de gouden medaille gewonnen in de categorie "preventieve zorg en monitoring t.b.v. de instandhouding van monumenten". De Monumentenwacht Nederland presenteerde zich op "Denkmal 2002" (Europäischer Messe für Denkmalpflege und Stadterneuerung) op uitnodiging van de koepelorganisatie Nationaal Contact Monumenten (NCM) en de Leipziger Messe.

De Monumentenwacht Nederland houdt zich reeds 30 jaar bezig met de technische instandhouding van beschermde monumenten. Zij doet dit middels het systematisch in-

specteren en het uitvoeren van (nood) reparaties van ruim 16.000 objecten in Nederland. Jaarlijks groeit het aantal aangesloten leden met ruim 750 objecten. De Monumentenwacht wordt door de Rijksdienst voor de Monumentenzorg beschouwd als een belangrijke partner bij de realisering van een nieuw Monumentenbeleid/ instandhoudingsbeleid.

De Monumentenwacht telt ruim 130 medewerkers en is georganiseerd in 11 provinciale stichtingen en een nationale koepelorganisatie.

Inmiddels zijn er soortgelijke initiatieven opgestart in Engeland, Denemarken en Vlaanderen en zijn er plannen voor Oostenrijk en

Duitsland. Tijdens een presentatie en aansluitende forumdiscussie op Denkmal 2002, bleek dat in Duitsland brede steun bestaat voor een "Denkmal-service" zoals de Monumentenwacht. De gouden medaille en de belangstelling voor de Nederlandse presentatie, is een steun in de rug voor de Duitse zusterorganisatie.

De Monumentenwacht presentatie, bestaande uit onder meer 2 compleet uitgeruste inspectiebussen, trok grote belangstelling van de Hongaarse delegatie, plaatselijke overheden, non-gouvernementele organisaties en eigenaren van monumenten.

Nieuwe naam Nieuwsbrief Monumentenzorg

Zoals in de vorige Nieuwsbrief Monumentenzorg al werd gemeld, het blad krijgt een nieuwe naam. Op onze oproep zijn diverse reacties binnengekomen, waaruit inmiddels een passende titel is gekozen. Deze zal de kop van het eerstvolgende nummer sieren en dan zal ook bekend worden gemaakt wie de taart heeft gewonnen.

Medewerkers Monumentenzorg

Voor vragen over de verschillende aspecten van monumentenzorg kunt u met de volgende medewerkers contact opnemen:

Dhr. J.K. Blanksma	0575-587377	subsidies
Dhr. W. Wensink	0575-587326	vergunningen
Dhr. J.S. Krijnen	0575-587376	bouw- en cultuurhistorisch onderzoek
Dhr. J. v. Stiphout	0575-587309	administratief- juridische zaken
Dhr. M. Groothedde	0575-510229	archeologie

Colofon

Nieuwsbrief Monumentenzorg is een uitgave van Dienst Stadswerk van de gemeente Zutphen, afdeling Bouwen Wonen en Monumentenzorg, Postbus 41, 7200 AA Zutphen.

Redactie: J. Kremer, M. Louwes, M. Groothedde, J.S. Krijnen
Eindredactie J.S. Krijnen, tel. (0575) 587376

Deze uitgave wordt toegezonden aan belanghebbers en geïnteresseerden. U kunt kosteloos een exemplaar aanvragen of een abonnement nemen. Bel hiervoor naar bovenstaand nummer of anders naar (0575) 587377 of 587326.

Gratis losse exemplaren zijn eveneens verkrijgbaar op de volgende locaties:

- in de hal van het Stadhuis, 's-Gravenhof 2.
- Stadsarchief Zutphen, Spiegelstraat 13
- Stedelijk Museum, Rozengracht 3

Druk en vormgeving: Sallcon,
oplage 1.000 exemplaren